

Meesterlijk, misdadig of misbegrepen? De advocaat in het vizier van Justitie

In zijn openingsrede voor de balie Brugge van 16 september 1988 begaf een toen nog jonge confrater Patrick Arnou zich op het klaarblijkelijk onontgonnen terrein van de strafrechtelijke beroepsaansprakelijkheid van de advocaat.¹ In zijn rede met als titel 'Raadsman en Mededader' trachtte hij in kaart te brengen binnen welke krijtlijnen de advocaat moest blijven in de verdediging van zijn cliënt. Dit om te vermijden dat de raadsman zelf strafrechtelijk aansprakelijk gesteld zou worden als mededader of medeplichtige. Hij vatte zijn openingsrede aan met de disclaimer dat de rechtspraak en rechtsleer rond dit thema vrijwel geheel in de mist bleef hangen. Er werd maar erg weinig rond gepubliceerd, alsof dit thema angstvallig verborgen werd gehouden.

In zijn repliek hierop antwoordde Stafhouder Robert Volckaert dat confrater Arnou een verkeerde denkoefening had gemaakt. Wees de afwezigheid van rechtspraak niet eerder op het feit dat het een uiterst zeldzaam fenomeen was? Het was wat kort door de bocht om deze afwezigheid te beschouwen als een vaststelling dat er sprake zou zijn van een problematiek die doodgezwegen zou worden. Volgens de Stafhouder was het vooral een interessante academische oefening die de openingsredenaar had gemaakt, niet zozeer een empirisch onderzoek.

Op 27 maart 2025 organiseerde de KU Leuven in het kader van haar Themis vormingen een opleidingsnamiddag rond strafrecht en strafprocesrecht. Op het programma stond opnieuw 'De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de advocaat: knelpunten en bedenkingen op het vlak van de strafbaarheid en de strafprocedure'.

Tijdens deze bijzonder interessante uiteenzetting bleken de sprekers geen last meer te hebben van een gebrek aan actuele casussen rond dit thema. Maar liefst vier recente praktijkvoorbeelden konden gegeven worden van advocaten die in de uitoefening van hun beroep in het vizier waren gekomen van Justitie. Helaas waren al deze praktijkvoorbeelden binnen de balie van Antwerpen te plaatsen.

Ik ga er dan ook van uit dat de Stafhouder in zijn repliek vandaag deze aangelegenheid niet meer zal kunnen wegzetten als een louter academische oefening.

Is de advocatuur dan echt versmolten met zijn cliënteel? Of wordt dit thema overschat en dramatisch gemediatiseerd? Een handvol advocaten binnen een balie van ongeveer 3.000 advocaten is nog steeds statistisch verwaarloosbaar. De vraag is of we niet vooral met een ernstig perceptieprobleem kampen.

Anderzijds werd de advocatuur, en de strafrechtadvocatuur in het bijzonder, in 1988 nog niet geconfronteerd met de kwalificatie van de criminele organisatie. De criminele uitspattingen voor de advocatuur lagen destijds voornamelijk bij het uitwerken van illegale (fiscale) constructies en valsheid in geschriften.

¹ ARNOU P., 'Raadsman en mededader. Beschouwingen bij de strafrechtelijke beroepsaansprakelijkheid van de advocaat', RW 1988-1989/29, 969-981.

In Nederland maakt men zich al langer zorgen over de advocaat als verlengstuk van criminele organisaties. In een artikel van april 2006 in *De Groene Amsterdammer*² staat te lezen hoe de toenmalige Deken van de Nederlandse Orde van Advocaten onomwonden meedeelde dat de Nederlandse balie op dat moment naar schatting 100 tot 200 advocaten huisvestte die banden hadden met criminelen, zich verrijkten ten koste van hun cliënt of op een andere manier de beroepsnaam te grabbel gooiden.

Als het regent in Amsterdam, druppelt het in Antwerpen, zegt men wel eens. Ook in Nederland werden de afgelopen jaren meerdere advocaten in verdenking gesteld wegens lidmaatschap van een criminele organisatie, waarbij ook enkele advocaten van hun vrijheid werden benomen. Voorlopig werd slechts één van deze advocaten effectief veroordeeld tot een gevangenisstraf van 5,5 jaar, waarin hij berustte.³

De Nederlandse auteur Bregje BLEEKER bracht de opkomst van de vermenging van de onderwereld met de bovenwereld in kaart. Zij beschreef in haar boek *Criminaliteit voor ons soort mensen* hoe in de jaren tachtig van de vorige eeuw er een tendens ontstond waarin twee vormen van criminaliteit hand in hand gingen, namelijk de georganiseerde zware criminaliteit en de witteboordencriminaliteit.⁴

De strafrechtadvocatuur was historisch een niet-lucratieve, commercieel oninteressante vorm van advocatuur. Het was een circuit dat was weggelegd voor de jonge stagiairs of overtuigd sociaal geëngageerde advocaten. Er viel weinig eer in te halen en nog minder centen. Het was een luik van de advocatuur dat zich voor het overgrote deel binnen de kosteloze tweedelijnsbijstand afspeelde. Toen de criminaliteit zich ging professionaliseren en globaliseren, werden de financiële belangen en mogelijkheden aanzienlijk groter. De opkomst van internationale drugsbendes met bijhorende ongeziene criminele vermogens heeft geleid tot een heroriëntering van de strafrechtadvocatuur. De hallucinante geldsommen uit de georganiseerde criminaliteit maakten de strafrechtadvocatuur plots veel lucratiever. Daarnaast moesten er heel wat gelden witgewassen worden, waarbij de hulp van advocaten, fiscalisten, notarissen en boekhouders noodzakelijk was.

Volgens Bregje BLEEKER leidde dit ook tot een evolutie binnen de Nederlandse fiscale advocatuur, waarbij uit de praktijk zou blijken dat deze tak van de advocatuur sinds de jaren '90 werd ingeschakeld om criminele geldstromen wit te wassen via allerhande bedenkelijke constructies.⁵ In Nederland leidde dit al tot meerdere strafrechtelijke veroordelingen en zelfs tot een enkele liquidatie, maar in België blijkt dit hetzij onderbelicht, hetzij onbestaande. Alleszins kon ik geen praktijkvoorbeelden terugvinden.

² VAN DER HOEVEN R., 'Op het erf van de advocaat', *De Groene Amsterdammer* (NL) 7 april 2006, raadpleegbaar via <https://www.groene.nl/artikel/op-het-erf-van-de-advocaat>.

³ 'Geen hoger beroep zaak Youssef Taghi', *Advocatenblad* (NL) 7 februari 2023, <https://www.advocatenblad.nl/2023/02/07/geen-hoger-beroep-zaak-youssef-taghi>.

⁴ Bleeker B., *Criminaliteit voor ons soort mensen*, Atlas Contact, 2024, 352 p.

⁵ *Ibid.*

Naar aanleiding van deze openingsrede had ik ook enkele gesprekken met vertegenwoordigers van de zittende en staande magistratuur. Ik legde hen de vraag voor of zij in België het inschakelen van de fiscale advocatuur bij het witwassen van criminele vermogens konden vaststellen, maar zij antwoordden negatief. Evenwel met de nuance dat dit in feite ook niet uitgebreid wordt onderzocht. De focus ligt meer op de container dan op de onderliggende financiële structuur. Het onderscheppen van tonnen cocaïne is materieel eenvoudiger dan het verhaal van *follow the money*. Vooraleer bezorgde confraters denken dat ik slapende honden zou wakker maken, maak ik u allen erop attent dat enkele rechters samen in 2020 het boek *Financieel rechercheren*⁶ schreven over het in kaart brengen van de geldstromen van criminele activiteiten en het gebrek aan middelen hiertoe.⁷ Het thema is niet nieuw. Maar de woorden van Stafhouder Volckaert indachtig: uit de afwezigheid van voorbeelden kan je evenzeer concluderen dat het fenomeen van de criminele fiscale advocatuur zich niet voordoet in België in plaats van te oordelen dat het verdoken blijft. Het vermoeden van onschuld, weet u.

Binnen de strafrechtadvocatuur zijn er helaas wél praktijkvoorbeelden bekend van criminele betrokkenheid, al blijven deze schaars. Er is geen sprake van onderbelichting, maar mogelijk wel van overbelichting. Men moet zich wel de bedenking maken of de advocatuur zich steeds verder over de grenzen van het aanvaardbare is gaan begeven, dan wel of de wetgever vooral de grenzen heeft verengd. Er valt immers een constante op in de hedendaagse verdachtmaking en vervolging van advocaten, namelijk de erg ruime interpretatie die soms gegeven wordt aan de kwalificatie “lidmaatschap van een criminele organisatie”. Het is pas na de invoering van deze kwalificatie in ons Strafwetboek in 1999⁸ dat advocaten meer in het vizier lijken te komen van Justitie. Vóór deze strafbaarstelling werden advocaten vooral het doelwit als ze zelf rechtstreeks het misdrijf begingen. Denk maar aan het zich onrechtmatig toe-eigenen van derdengelden, oplichting, faillissementsmisdrijven en witwassen.

Maar ook buiten de strafrechtadvocatuur zijn er geregeld vervolgingen en veroordelingen van advocaten die in de uitoefening van hun beroep over de strafrechtelijke grens gingen. Denk maar aan schuldbemiddelaars, curatoren of bewindvoerders die de gelden die ze verzamelen in de uitoefening van hun functie verschuiven naar hun privévermogen. Deze advocaten hebben doorgaans het geluk om te ontsnappen aan de publieke aandacht. Behalve dan de flamboyante ex-confrater die zijn cliënten voor 12 miljoen euro opgelicht zou hebben en daarmee mogelijk eigenhandig de bonus-malus van de Antwerpse balie verveelvoudigd heeft.

Tot slot zijn er de verkeersinbreuken, maar dat lijkt iets van alle tijden en specialisaties te zijn. Met als enige verschil dat we thans het principe kennen van de “Bekende Advocaat” of soms ook “topadvocaat”, waarbij diens vervolging voor de politierechtbank tot nationaal nieuws wordt verheven. Het zogenaamde ‘Tom Waes-effect’. Daarbij wordt dan verwezen naar de voorbeeldfunctie, hoewel het niet

⁶ BYL T., DE BIE B., NEVENS K., VERSTRAETEN B. en VAN VOLSEM F., *Financieel rechercheren*, 2e ed., Politeia, 2023.

⁷ <https://www.demorgen.be/nieuws/rechters-hekelen-dat-misdaad-loont-in-belgie~b15bd4e0/>.

⁸ Wet 10 januari 1999 betreffende de criminele organisaties, BS 26 februari 1999.

duidelijk is of deze functie moet worden afgeleid uit het advocaat-zijn of uit het bekend-zijn. Er passeren immers met zekerheid geregeld confraters geruisloos voor de politierechtbank.

De verdachtmaking als lid van een criminele organisatie passeert niet geruisloos voor advocaten. Dat het overgrote deel van deze verdachtmakingen uiteindelijk geen stand houdt, helaas wel.

Het is opvallend dat er aanzienlijk meer advocaten worden verdacht dan dat er effectief worden vervolgd of veroordeeld. Zo was er een Mechelse onderzoeksrechter die maar liefst 14 Antwerpse advocaten als verdachte liet verhoren in een strafonderzoek.⁹ Volgens de onderzoeksrechter waren er aanwijzingen dat zij allen lid zouden zijn van een criminele organisatie. Enkele van deze advocaten werden zelfs formeel in verdenking gesteld. Dit omdat er aanwijzingen waren dat een zogenaamde criminele familie meerdere advocaten contacteerde om in overleg de verdediging van de afzonderlijke familieleden voor hun rekening te nemen. Geen van deze advocaten werd uiteindelijk vervolgd. Een andere confrater werd door een Antwerpse onderzoeksrechter een nacht in de Begijnenstraat geplaatst op verdenking van lidmaatschap van een criminele organisatie, waarna ze de volgende ochtend weer werd vrijgelaten na voorlegging van de stavingsstukken van haar onschuld. Een Limburgse confrater verbleef maar liefst drie weken in voorhechtenis in de gevangenis, om uiteindelijk buiten vervolging gesteld te worden. Binnen de advocatuur wordt er soms gesproken van een jacht op advocaten vanuit de magistratuur.¹⁰

Zo was er ook een federaal magistraat die in openbare zitting scherpstelde dat “*indien de balie niet zelf optreedt, wij het zullen moeten doen*”. De Antwerpse procureur des Konings heeft in een persartikel destijds meteen formeel ontkend dat er sprake zou zijn van een jacht op advocaten.¹¹ Stelling die hij nog steeds aanhangt, doch met de duidelijke boodschap dat iedereen gelijk is voor de wet.

Tijdens mijn gesprekken met de magistratuur haalde één van de respondenten spontaan een casus uit 2017 aan waarbij een strafrechtadvocaat ervan werd verdacht informatie die zijn cliënt hem had verschaft, te hebben doorgegeven aan diens familie. Concreet zou het over een wapen zijn gegaan dat tijdens de huiszoeking niet werd gevonden en waarvan de advocaat – op vraag van zijn cliënt – aan de familie zou hebben doorgegeven waar dit wapen zich bevond met de vraag om het te laten verdwijnen. De advocaat in kwestie heeft deze aantijging consistent met klem betwist, maar trof uiteindelijk toch een minnelijke schikking. De onderzoeksmagistraat die ik sprak, uitte zijn twijfels over het strafbaar karakter van dergelijke mededeling, in de hypothese dat ze daadwerkelijk plaatsgevonden zou hebben. Volgens het openbaar ministerie zou de advocaat in kwestie zijn beroepsgeheim hebben geschonden en zelfs mededader zijn aan heling van het wapen.

⁹ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/06/06/14-antwerpse-advocaten-verhoord-als-verdachte>.

¹⁰ ILLEGEMS D., ‘De jacht op drugsadvocaten: “De war on drugs? Zwijg! Het is nog nooit zo erg geweest als nu”’, *Humo* juli 2020.

¹¹ ILLEGEMS D., ‘De jacht op drugsadvocaten: “De war on drugs? Zwijg! Het is nog nooit zo erg geweest als nu”’, *Humo* juli 2020.

Er moet aan herinnerd worden dat het beroepsgeheim als legitiem doel de bescherming van de fundamentele beginselen vervat in de artikelen 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mensen beoogt.¹² Concreet: het recht op verdediging en het recht op privacy. Deze bescherming geldt in het belang van de cliënt, niet van het onderzoek. Het geheim van het onderzoek wordt beschermd in de artikelen 28*quinquies* en 57 van het Wetboek van Strafvordering. Dit voor diegene die zijn medewerking verleent aan het strafonderzoek. Een wijderspreid en hardnekkig misverstand is dat de geheimhoudingsplicht in het strafonderzoek ook zou gelden ten aanzien van de betrokken partijen zelf.¹³ Advocaten zijn wel gebonden door hun beroepsgeheim, maar hebben niet de ambtelijke plicht een strafonderzoek geheim te houden.¹⁴ Volgens het Hof van Cassatie stond vóór de wettelijke omzetting van de Salduz-doctrine dit geheim van het onderzoek zelfs de bijstand van de advocaat bij het verhoor in de weg.¹⁵ Een advocaat mocht niet aanwezig zijn bij het verhoor bij de politie of onderzoeksrechter, omdat dit in strijd zou zijn met het geheim van het onderzoek. Dit ter bevestiging dat de advocaat geen medewerker is van het strafonderzoek en niet valt onder de wettelijke geheimhoudingsplicht. De *ratio legis* van het geheim van het strafonderzoek is om het onderzoek niet te verstoren, het risico op collusie of verdwijning van bewijsmateriaal te vermijden en de eer en goede naam van partijen te beschermen.¹⁶ Naar Belgisch recht is er momenteel geen strafrechtelijke beteugeling van de belemmering van het onderzoek, in tegenstelling tot in andere landen. Zo heeft men in het Nederlandse Strafwetboek in artikel 189, eerste lid wel een strafbepaling die het wegmaken van bewijs en het bemoeilijken van het strafonderzoek strafbaar stelt. Ook in de Franse Code Pénal voorziet artikel 434-4 een bestraffing voor eenieder die bewijzen in een strafonderzoek wegmaakt.

Gezien het ontbreken van een strafbaarstelling in het huidige Belgische recht, verbiedt het legaliteitsbeginsel om het wegmaken van bewijs of het bemoeilijken van het onderzoek te bestraffen. Het toekomstige Belgische Strafwetboek zal wél een expliciete strafbepaling bevatten waarin het bedrieglijk verbergen van bewijs met het oogmerk om een door een derde gepleegd misdrijf te verdoezelen of om de opsporing, vervolging of bestraffing ervan te beletten of te bemoeilijken, vernietigen of verbergen strafbaar wordt gesteld.¹⁷ Een strafuitsluitende verschoningsgrond wordt voorzien voor de bloed- en aanverwanten.¹⁸ Dus enkel de dader van het misdrijf en zijn familieleden kunnen niet bestraft worden. De verschoningsgrond is persoonlijk en kan niet ingeroepen worden door de advocaat.¹⁹ Na de inwerkingtreding van dit artikel zal de advocaat in lopende strafonderzoeken mogelijk voorzichtiger te werk moeten gaan in zijn adviezen naar cliënten toe. Volgens een strikte interpretatie van de deelname aan een misdrijf zou de advocaat die zijn cliënt adviseert om ervoor te zorgen dat er geen belastende elementen op zijn smartphone of in zijn woning terug te vinden zijn tijdens een strafonderzoek deze strafbepaling kunnen schenden. De

¹² HvB Gent (5e K.) 25 juni 2024, RW 2024-2025/27, 1071-1073.

¹³ DE CLERCK A.-M., 'De mythe van het geheim van het onderzoek', *Actua Leges*, nr. 2017/38.

¹⁴ STEVENS J., *Advocatuur, Regels & deontologie*, Wolters Kluwer, 2015, 870.

¹⁵ Cass. 24 februari 2010, P.10.0298.F.

¹⁶ Cass. 9 maart 1999, P.98.1479.N, *Pas.* 1999, I, 1359.

¹⁷ Art. 659 Nieuw Sw.

¹⁸ Art. 660 Nieuw Sw.

¹⁹ VAN TICHELT F. en VERHAEGHE M., 'De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de advocaat' in *Themis* 2024-2025, afl. 132 *Straf- en strafprocesrecht*, Larcier-Intersentia, 2025, 170.

advocaat zal zich er best toe beperken om het volledige scala van mogelijke opsporings- en onderzoekshandelingen, dwangmaatregelen en beslagen, kortom alles wat er in een strafzaak kan gebeuren, toe te lichten aan zijn cliënt zonder (al te duidelijk) te insinueren dat cliënten er beter aan toe zijn indien bepaalde voor hun zaak potentieel nadelige voorwerpen zich niet in het strafdossier bevinden.²⁰

Als alles goed gaat, zou deze nieuwe strafbaarstelling vanaf 8 april 2026 in werking treden. Evident kan er geen retroactieve toepassing gemaakt worden van dit artikel.

Dit brengt ons terug bij de casus van de advocaat die ervan verdacht werd informatie van zijn cliënt aan de familie te hebben doorgegeven, om zo bewijsmateriaal te doen verdwijnen. Ik treed het standpunt bij dat dit gegeven anno 2017 geen strafbaar gedrag kon uitmaken, bij gebreke aan een strafbaarstelling. Dit maakt ook geen schending van het beroepsgeheim uit, aangezien dit beroepsgeheim de belangen van de cliënt beschermt en niet het belang van het onderzoek. Maar deze casus legt mijns inziens nog andere pijnpunten bloot.

De schending van het beroepsgeheim en het geheim van het onderzoek lijkt een dagdagelijkse realiteit. Elke dag verschijnen er in de media artikelen met inhoudelijk gedetailleerde informatie uit lopende strafonderzoeken. Al te gemakkelijk wordt er gewezen naar de advocatuur, hoewel deze meestal het minste baat heeft bij het lekken van informatie. Ik zie ook informatie uit strafonderzoeken gepubliceerd worden waarin ons kantoor alleen optreedt, waarbij ik met absolute zekerheid kan vaststellen dat deze informatie niet door ons werd meegedeeld, en bij wijze van deductie moet beoordelen dat het lekken via andere actoren plaatsvond. Nochtans merk ik geen of weinig initiatieven vanuit het openbaar ministerie om perslekken bij politie of justitie op te sporen of te vervolgen, althans niet openlijk. Ten aanzien van advocaten lijkt het openbaar ministerie strenger en wordt er wel actiever ingezet op opsporing en vervolging.²¹ Dat het lekken door advocaten ernstiger moet worden geacht, kan op geen enkele wijze onderbouwd worden. Temeer omdat de advocaat niet gebonden is door het geheim van het onderzoek. Dat het doorbreken van de geheimhouding door de advocaat het strafonderzoek bemoeilijkt, geldt toch evenzeer voor de politie en het parket? Ook dit is geen onderscheidend criterium. Is het fair om de advocaat hierop strenger te beoordelen dan dat politie en parket in eigen boezem kijken?

Dit brengt ons bij een ander pijnpunt van deze concrete casus. De minnelijke schikking betreft een buitengerechtelijke afhandeling, waarbij de strafbepaling vervalt in ruil voor de betaling van een geldsom. Naast de snelheid van deze vorm van afhandeling, kan ook het vermijden van een publieke terechtzitting aan de grondslag liggen. Het beschermen van de reputatie. Hoe kan het dan dat de betreffende advocaat met zijn volledige naam en met de inhoudelijke details van deze kwestie in de media verschijnt? Ook hier kan ik met zekerheid stellen dat de betrokken advocaat niet zélf de pers heeft ingelicht, aangezien dit hem enkel kon schaden en hij daar

²⁰ *Ibid.*, 171.

²¹ <https://www.gva.be/region/antwerpen/region-antwerpen/antwerpen/advocaat-krijgt-boete-met-uitstel-voor-schending-beroepsgeheim/37921815.html>; de advocaat in kwestie werd in beroep vrijgesproken omdat de afgeluisterde gesprekken zonder tussenkomst van de Stafhouder waren opgenomen in een proces-verbaal en daarom als nietig werden geweerd uit het strafdossier.

geen enkel belang bij had. De enige andere partij die betrokken was bij deze minnelijke schikking was het openbaar ministerie, dat dit klaarblijkelijk toch heeft geopenbaard. Legt dit dan geen poging tot het opzettelijk en publiekelijk treffen van deze advocaat bloot?

Het viel mij op dat de confrater in kwestie niet het lidmaatschap van een criminele organisatie werd verweten. Bij het doorgeven van boodschappen en informatie aan derden door advocaten wordt deze kwalificatie steevast naar voren geschoven. De reden is eenvoudig: het onderzoek ging over een home invasion en niet over een criminele organisatie. Om lid te kunnen zijn van een criminele organisatie, moet evident eerst vastgesteld worden dat er überhaupt een criminele organisatie bestond.

Op zich is het al een opmerkelijke vaststelling dat sommige acties van de advocaat als strafbaar worden aanzien wanneer er een onderzoek loopt naar een criminele organisatie, terwijl deze niet strafbaar zouden zijn wanneer het onderzoek geen criminele organisatie behelst. Klassiek voorbeeld is het vermeend ‘ronselen van advocaten’. Dit betreft geen autonoom misdrijf. Wanneer dit ronselen zou plaatsvinden in het kader van een gewone diefstal met meerdere verdachten, verwijst men naar de deontologie. Maar wanneer dit ronselen zou plaatsvinden voor verdachten die een criminele organisatie zouden uitmaken, dan menen sommige magistraten dat de advocaat zich schuldig zou maken aan lidmaatschap van een criminele organisatie. De aard van het misdrijf en niet de aard van de handeling zou het strafbaar karakter bepalen. Men kan zich de vraag stellen of dit onderscheidend criterium de toets aan het gelijkheidsbeginsel doorstaat. Maar een nog betere vraag is of dit zogenaamd ronselen strafbaar gedrag zou uitmaken.

Artikel 324ter van het Strafwetboek bepaalt dat iedere persoon die deelneemt aan de voorbereiding of de uitvoering van enige geoorloofde activiteit van een criminele organisatie terwijl hij weet dat zijn deelneming bijdraagt tot de oogmerken van deze criminele organisatie, gestraft kan worden met een gevangenisstraf tot drie jaar. De pleger hoeft daarbij zelf geen misdrijf te begaan; zelfs elke niet autonoom strafbare handeling die bijdraagt aan het doel van de criminele organisatie, kan op die wijze strafbaar gesteld worden. Ik herinner er graag aan dat de Raad van State in zijn advies omtrent het invoeren van de strafbepalingen rond de criminele organisatie oordeelde dat de bijzonder vage omschrijvingen van de definities inzake de deelname en handelingen binnen een criminele organisatie in strijd zijn met het legaliteitsbeginsel.²² Mogelijk is het dit uiterst grote vangnet dat ervoor zorgt dat advocaten meer en meer in het vizier van Justitie komen.

In de parlementaire voorbereiding werd bij de invoering van het misdrijf lidmaatschap van een criminele organisatie nochtans bijzondere aandacht besteed aan de specifieke rol van de (strafrecht)advocaat: *“Opdat een advocaat kan worden gestraft wegens het deelnemen aan ongeoorloofde activiteiten van een criminele organisatie, is vereist dat hij weet dat hij optreedt voor een criminele organisatie en weet (of moet weten) dat zijn deelneming bijdraagt tot de doelstellingen van de criminele organisatie. Vanzelfsprekend slaat dat niet op het in rechte verdedigen van zijn cliënt. In dat geval gaat het niet alleen in geen enkel opzicht om een activiteit van de criminele organisatie. Het optreden van de advocaat*

²² Adv.RvS bij het wetsontwerp betreffende criminele organisaties, KAMER 1996-1997, nr. 954/1, 13-17.

*draagt dan bovendien niet bij tot de doelstellingen van de criminele organisatie, maar beantwoordt aan de doelstelling de rechten van de verdediging in een democratische staat te waarborgen.”*²³

Opzet is dus bijdragen aan het doel van de criminele organisatie, wat veelal de invoer van verdovende middelen is. Het ontlopen van een straf hiervoor of deze straf zo laag mogelijk krijgen is geen doelstelling van de criminele organisatie. De strafbaarstelling vereist dan wel geen illegale handeling, de finaliteit van de gestelde handeling moet bijdragen aan het doel waarvoor de organisatie werd opgericht. Dat is niet de strafrechtelijke verdediging. Anders was de Antwerpse balie ook een criminele organisatie, aangezien ze advocaten op georganiseerde en hiërarchische wijze duurzaam verenigt en haar leden door middel van – weliswaar legale – handelingen trachten anderen te laten ontkomen aan strafrechtelijke vervolging of minstens deze tot het minimum proberen te beperken.

Overigens is het moment van tussenkomst van de advocaat essentieel, aangezien mededaderschap enkel voorafgaand of gelijktijdig met het misdrijf kan plaatsvinden. Je kan niet *post factum* mededader worden door het organiseren van de verdediging van een reeds voltrokken misdrijf. Dit betekent dat de advocaat die aan iemand die een misdrijf heeft gepleegd dat volledig voltooid is, onderrichten geeft teneinde aan de vervolging te ontsnappen, geenszins als deelnemer aan dit misdrijf kan worden beschouwd.²⁴

Het onderscheidend criterium om uit te maken of de handelingen die een advocaat stelt, aangemerkt kunnen worden als lidmaatschap van een criminele organisatie, is door na te gaan wiens belang er gediend wordt met de gestelde handelingen. Indien deze gesteld worden in het belang van de rechtmatige verdediging van zijn cliënt, maken deze handelingen deel uit van het recht op verdediging. Dat deze handelingen daarbij ook dienstig zouden kunnen zijn voor de criminele organisatie waartoe de cliënt zou behoren, is geen onderscheidend criterium. Pas op het ogenblik dat de belangen van de organisatie op de eerste plaats komen en de belangen van de eigen cliënt daaraan ondergeschikt worden gesteld, kan er sprake zijn van lidmaatschap van een criminele organisatie.²⁵

Er zijn enkele realiteiten binnen de strafrechtelijke verdediging die blijkbaar de wenkbrauwen doen fronsen bij speurders. Bij grootschalige politieacties met meerdere arrestaties stromen de advocaten vanuit onbekende hoeken toe. Los van de Salduz-applicatie. Daarnaast wordt er binnen deze grootschalige operaties geregeld een beroep gedaan op het zwijgrecht door de verdachte, mogelijk op advies van zijn advocaat.²⁶ Dat zijn toch alvast de percepties.

²³ Verslag namens de Commissie Justitie bij het Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, KAMER, 954/6-96/97, 12.

²⁴ ARNOU P., 'Raadsman en mededader. Beschouwingen bij de strafrechtelijke beroepsaansprakelijkheid van de advocaat', *RW* 1988-1989/29, 973.

²⁵ VAN TICHELDT F. en VERHAEGHE M., 'De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de advocaat' in *Themis, Straf- en strafprocesrecht* 2024-25, afl. 132, Larcier-Intersentia, 2024, 155.

²⁶ DAENINCK P., 'Advocatuur onder vuur: recht op verdediging vs lidmaatschap criminele organisatie', *Jubel*, 17 februari 2022.

Als je renovaties aan je huis wil uitvoeren, worden er door vrienden en familie – zelfs ongevraagd – suggesties gedaan van geschikte architecten en aannemers. Hetzelfde geldt als je op zoek bent naar een loodgieter, elektricien, schilder of aromatherapeut. Is het dan zo gek dat hetzelfde geldt voor advocaten? Bij een arrestatie moet er snel geschakeld worden, ook door de omgeving van de gearresteerde. Beter nog, énkél de omgeving van de gearresteerde kan schakelen, aangezien hij zelf niet meer met de buitenwereld kan communiceren. Indien een confrater al werd geraadpleegd voor een andere verdachte in hetzelfde onderzoek, is er ook niets verkeerd of illegaals aan om een bevriende confrater voor te stellen. Buiten de advocatuur wordt dit netwerken genoemd, maar binnen de advocatuur zou dit verdacht zijn. Uiteraard zal finaal de verdachte moeten uitmaken wie hem zal bijstaan en mandaat krijgt om zijn verdediging te voeren. Eventuele belangenvermenging zou overigens hoogstens een deontologische inbreuk kunnen zijn, geen strafrechtelijke inbreuk. Ook het zich vooraf niet grondig vergewissen van het mandaat om een verdachte bij te staan of op te zoeken in de gevangenis beweegt zich eerder in de deontologische sfeer. Niet elke fout die een advocaat maakt, maakt van hem meteen een lid van de criminele organisatie.²⁷

Een ander zogenaamd verdacht gegeven volgens sommige speurders is het gebruik van het zwijgrecht na tussenkomst van een advocaat bij het verhoor. Een advocaat adviseert enkel, hij verplicht niets. Of hij zou dat toch niet mogen. Het advies tot het gebruik van het zwijgrecht bij aanvang van een grootschalig strafonderzoek is helemaal geen vreemd advies. De verklaring van een cliënt kan snel de hoeksteen van het strafdossier worden. Wil je echt een mogelijk allesbeslissende verklaring afleggen zonder eerst het dossier te mogen inkijken? Vergelijk het met een belangrijk mondeling examen, waarbij je vooraf toch best eerst even de cursus doorneemt. En soms valt er ook gewoon niets zinnigs te zeggen. Spreken is zilver, zwijgen is goud. Er is niets onlogisch of verdachts aan het gebruik van het zwijgrecht, noch aan het advies van een raadsman daartoe. Niets om wenkbrauwen over op te trekken. Dat verhoorders vervolgens op suggestieve wijze expliciet in hun proces-verbaal schrijven dat de verdachte zich – na vertrouwelijk overleg met zijn raadsman – beroept op zijn zwijgrecht, nemen we er dan maar bij. De politie kan onmogelijk weten of er enig oorzakelijk verband is tussen het vertrouwelijk overleg en de beslissing van de verdachte om zich op zijn zwijgrecht te beroepen.

Een discussiepunt is wanneer de advocaat, na inzage van het dossier, samen met zijn cliënt een verklaring uitdoktert die zo weinig mogelijk incriminerend is en niet in strijd is met het onderzoek. Artikel 444, eerste lid van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat advocaten hun ambt vrij uitoefenen ter verdediging van het recht en van de waarheid. Sommige strekkingen binnen de advocatuur menen hieruit af te leiden dat de strafrechtadvocaat op loyale wijze moet meewerken aan de waarheidsvinding²⁸, ook als dit tegen het belang van de eigen cliënt ingaat. De advocaat die zijn eigen cliënt moet instrueren om mee te werken aan het onderzoek en aan zijn veroordeling. Dit valt toch op geen enkele wijze te verzoenen met artikel 6 van het Europees Verdrag

²⁷ DAENINCK P., 'Advocatuur onder vuur: recht op verdediging vs lidmaatschap criminele organisatie', *Jubel*, 17 februari 2022.

²⁸ LAMON H., 'Infantiele pleiters', *Jubel*, 16 februari 2022, gepubliceerd via <https://www.jubel.be/infantiele-pleiters>.

voor de Rechten van de Mens, waaruit volgt dat eenieder een verbod op gedwongen zelfincriminatie kent en het elke verdachte vrij staat om zijn verdediging te voeren zoals hij dat passend vindt? De advocaat doet niet aan waarheidsvinding, noch is hij een medewerker aan het strafonderzoek. Hij verdedigt een privaat en subjectief belang: dat van zijn cliënt. De rol van de advocaat is niet om het publiek belang te dienen; daarvoor dient het openbaar ministerie.

Ik begrijp dat niet alle beroepsbeoefenaars binnen Justitie het daarmee eens zijn. De advocaat moet dan wel niet aan waarheidsvinding doen, zij menen dat de advocaat de waarheidsvinding ook niet moet bemoeilijken. Deze stemmen hoorde ik vooral aan de zijde van de opsporingsmagistratuur. *Agree to disagree*. Maar toch wil ik u een mooie stelling van de Antwerpse procureur-generaal niet onthouden. Hij zei mij: *“Geloofwaardigheid is belangrijker dan de waarheid”*. In sommige strafonderzoeken zullen we nooit met volle zekerheid de volledige waarheid kennen. We waren er simpelweg niet bij. Geloofwaardigheid is dan het voornaamste waarop Justitie zich kan baseren. En ben je niet geloofwaardiger als je eerlijk en oprecht bent? Natuurlijk is de waarheid altijd de kortste weg en in vele gevallen zal de advocaat zijn cliënt ook zo adviseren. Maar nogmaals, de advocaat adviseert en beslist niet. De cliënt is meester van zijn verdediging. Als hij wil liegen, mag hij liegen. Maar graag dan geloofwaardig liegen op basis van de inhoud van het strafdossier. Want geloofwaardigheid is belangrijker dan de waarheid.

Natuurlijk zijn er grenzen. Er kan gediscussieerd worden over liegen of het sculpturen van een verklaring, maar geenszins over het creëren of vervalsen van bewijsmateriaal door de advocaat. De advocaat mag ook geen stuk waarvan hij weet dat het vals is, aanwenden in een dossier. Dit maakt een advocaat mededader aan valsheid in geschrifte of het gebruik van valse stukken. Een advocaat mag bij het aanwenden van stavingsstukken voortgaan op de gegevens die hem door zijn cliënt werden verschaft²⁹, wat niet wegneemt dat hij toch een diligentieplicht kent. Maar hoe ver reikt deze diligentieplicht? Een geknipte en geplakte mail of brief valt nog te herkennen. Ook bij een document dat de volledige onschuld van de cliënt aantoont, maar pas helemaal op het einde van de procedure miraculeus tevoorschijn komt, is de nodige terughoudendheid geboden. Wat niet automatisch betekent dat het een vals stuk zou zijn, maar een voldoende kritische blik is vereist.

Moeilijker liggen de stukken die voornamelijk intellectueel vals zijn of een uitgebreider onderzoek vereisen. Schriftelijke verklaringen van derden die niet stroken met de waarheid en enkel werden neergepend ten voordele van de cliënt bijvoorbeeld. Of een werkbeplooiing voor of arbeidsovereenkomst met de firma van een kennis, die enkel werd gedaan om uit voorhechtenis te geraken of om een probatiemaatregel van de bodemrechter of een strafuitvoeringsmodaliteit voor de strafuitvoeringsrechtbank te verkrijgen. Hoe ver reikt de onderzoeksplicht van de advocaat hier? Moet hij bij werkbeplooiingen, arbeidsovereenkomsten en loonfiches het KBO uitpluizen en contact opnemen met de betreffende werkgever? Moet hij de jaarrekening en omzetcijfers van de betreffende werkgever nakijken om na te gaan of het gaat om een effectieve en stabiele werkgever? Het is een moeilijke oefening.

²⁹ ARNOU P., 'Raadsman en mededader. Beschouwingen bij de strafrechtelijke beroepsaansprakelijkheid van de advocaat', RW 1988-1989/29, 973.

Ongetwijfeld zullen al vele confraters te goeder trouw stukken aan rechters hebben overhandigd die materieel of intellectueel vals waren. Het kenniselement is hierbij erg belangrijk, waarbij elke advocaat moet balanceren in het vertrouwensniveau van zijn cliënt en een gezonde achterdocht. Artikel 452 van het Strafwetboek geeft de advocaat enkel een immuniteit over zijn pleidooi, maar deze geldt niet als immuniteit voor de gehele wijze van verdediging die hij meent te voeren. Het weloverwogen aanwenden van valse stukken in een procedure kan de advocaat dan ook strafrechtelijk verweten worden; dit geldt overigens niet uitsluitend voor de strafrechtadvocaat.

Een andere duidelijke grens is wanneer een advocaat, op instructie van derden, een zwijgrecht of welbepaalde verklaring opdringt aan zijn cliënt die niet in zijn eigen belang ligt en louter het belang van anderen dient. De advocaat staat steeds ten dienste van zijn cliënt en niet van enige organisatie waarvan deze cliënt deel zou uitmaken. Ook een advocaat die het mogelijk maakt om als verbindingspersoon op te treden, zodat zijn gedetineerde cliënt in staat wordt gesteld zijn criminele activiteiten verder te zetten, begaat een strafrechtelijk vergrijp.³⁰ Advocaten die daaraan twijfelen zitten in het verkeerde vak.

Een grijze zone is de samenwerking tussen advocaten van verschillende verdachten. In Nederland is het niet ongebruikelijk dat strafrechtadvocaten van verschillende verdachten in het vooronderzoek met elkaar afstemmen en overleggen. In België durven weinig advocaten dit aan, uit angst dat ze hiermee een misdrijf zouden plegen. Volgens sommige stemmen wordt de advocaat hierdoor zelf lid van de criminele organisatie. Maar zolang dit afstemmen van de wijze van verdediging niet uitsluitend dienstig is voor de organisatie en het belang dient van de eigen cliënt, kan ik mij niet achter deze denkwijze scharen. Het zich verdedigen in rechte is geen doelstelling van de criminele organisatie, zoals reeds eerder aangehaald. Maar omdat de meningen hierover zo verdeeld zijn en uit angst voor vervolging wagen weinig advocaten zich eraan. Minstens spreekt niemand zich er openlijk over uit.

Vele strafrechtadvocaten spreken immers van een angst voor vervolging. Zij hebben minstens het gevoel dat zij onder de loep liggen van politie en Justitie, waardoor zij niet altijd voluit de verdediging voeren zoals ze die zouden willen voeren. Dit werd mij ook bevestigd door een confrater die door een onderzoeksrechter erg lichtzinnig in verdenking werd gesteld en zelfs een tijdje in voorhechtenis werd geplaatst, maar uiteindelijk door de raadkamer buiten vervolging werd gesteld. Zo'n ervaring zet een rem op de wijze waarop je nadien nog je beroep durft uit te oefenen. De verdediging wordt voorzichtiger gevoerd, misschien zelfs te voorzichtig.

Mogelijk beogen bepaalde instanties net dit neveneffect bij de strafrechtadvocatuur. De wettelijke verankering van de bijstand van de advocaat bij het verhoor en de zogenaamde Franchimont-rechten heeft de greep en impact van de advocatuur op het strafrechtelijk vooronderzoek vergroot. Een angstpolitiek kan ervoor zorgen dat deze invloed niet nog groter wordt of zelfs terug afneemt. We moeten hierover blijven waken en moeten de rechtmatige rol van de strafrechtadvocaat in elk facet van de

³⁰ TERSAGO P., 'De advocaat als lid van de criminele organisatie', *T.Strafr.* 2023/2, 93.

procedure verdedigen. Je mag niet buiten de lijnen kleuren, maar je mag gerust nog tot tegen de lijnen kleuren in de kleur naar keuze.

Het mag niet zijn dat we naar Trumpiaanse toestanden gaan, waarbij advocaten en kantoren die het opnemen tegen Justitie en overheidsinstellingen, geïntimideerd en gesanctioneerd worden.³¹ Waarbij accreditaties en toegang tot overheidsgebouwen worden ontzegd aan advocaten die met alle legale middelen die de wetgeving hen ter beschikking stelt, het overheden en vervolgende instanties erg moeilijk maken. Gelukkig mogen we allen ons beroep ten volle uitoefenen in een veiliger deel van de wereld, getuige het recente verdrag ter bescherming van advocaten van de Raad van Europa.³² Het verdrag verplicht de betrokken lidstaten bijvoorbeeld om de onafhankelijkheid van advocaten te bevorderen en verdedigen, evenals hun rol in de samenleving.³³ Het verdrag zegt wel niets over het lichtzinnig in verdenking stellen of zelfs aanhouden van advocaten.

Het beroepsgeheim is een belangrijke plicht voor de advocaat, maar ook een ijzersterke waarborg voor zijn cliënt. Het geeft de cliënt de vrijheid om in alle openheid met zijn advocaat te communiceren, zonder angst dat wat hij daarbij vrijgeeft, tegen hem kan of mag gebruikt worden. Hierdoor zullen sommige cliënten aan hun advocaat het achterste van hun tong laten zien, terwijl politie en onderzoeksrechter het moeten stellen met het puntje. In hun zoektocht naar waarheidsvinding zal het voor vele speurders een droom zijn om die conversaties tussen advocaat en cliënt toch op een of andere manier te kunnen intercepteren. Denk maar terug aan hoe in 2021 uitkwam dat in een welbepaalde politiezone het vertrouwelijk gesprek tussen advocaat en cliënt audiovisueel kon worden gevolgd door de verhoorders in het kamertje ernaast.³⁴ Uit het navolgend onderzoek van het controleorgaan op de politionele informatie bleek dat vele politiezones het noodzakelijk vonden om het vertrouwelijk overleg visueel en in real time – zonder geluid weliswaar – te monitoren vanwege vermeende veiligheidsrisico's voor de advocaat. Geen van deze zones vond het nodig om de advocaat hiervan in te lichten.³⁵ Dat ze altijd het geluid uitschakelden, zoals meegedeeld aan hun eigen controleorgaan, zullen we blind moeten geloven. Want geloofwaardigheid is belangrijker dan de waarheid.

Het lijkt ons ondenkbaar dat er enig cameratoezicht kan en mag gehouden worden op de vertrouwelijke gesprekken die gevoerd worden tussen advocaat en cliënt. Zelfs zonder geluid. Dit zowel op het politiekantoor als in de gevangenis. Ondertussen werd op 21 juli 2025 in Nederland een wetswijziging gepubliceerd die een permanent

³¹ <https://www.knack.be/nieuws/belgie/justitie/meer-dan-ooit-is-het-in-europa-noodzakelijk-om-aan-advocaten-op-alle-niveaus-bescherming-te-bieden/>.

³² Raad van Europa, Conventie voor de bescherming van de advocatuur, ondertekend door België op 14 mei 2025.

³³ Art. 4, 2, b van het Verdrag.

³⁴ 'Toezichtrapport en visitatie bij een politiezone in Oost-Vlaanderen door het Controleorgaan op de politionele informatie in het raam van zijn controle- en toezichtsbevoegdheden', 26 maart 2021, DIO21001, raadpleegbaar via <https://www.controleorgaan.be/nl/publicaties/rapporten>.

³⁵ 'Toezicht en visitatie door het Controleorgaan op de politionele informatie met betrekking tot het opnemen en/of beluisteren door de politie van het vertrouwelijk overleg tussen de verdachte en de advocaat', 29 maart 2022, DIO21002, raadpleegbaar via <https://www.controleorgaan.be/nl/publicaties/rapporten>.

videotoezicht op de consultatie van een advocaat met een gedetineerde in de gevangenis oplegt.³⁶ Dit weliswaar enkel voor gevangenen die geplaatst werden in een gevangenis of afdeling met een verhoogd veiligheidsniveau. Het is wel de overheid zelf die het veiligheidsniveau van een gedetineerde bepaalt en zo dus onrechtstreeks autonoom beslist welke gedetineerde aan dit regime onderhevig is. Dit alles volgens de Nederlandse parlementaire stukken uit loutere veiligheidsoverwegingen voor de advocaat, hoewel de Nederlandse Orde van Advocaten zelf scherp gekant was tegen de voorgestelde wetswijziging.³⁷ Gelukkig zijn een groot deel van onze Belgische gevangenis en versleten dat een functionerend camerasysteem in de spreeklokalen materieel en financieel onmogelijk zou zijn. Toch bevestigt dit dat Justitie het moeilijk blijft hebben met die vertrouwelijke band tussen de advocaat en zijn cliënt. Het schuwt daarbij geen drogredenen om eraan te knabbelen. Ik heb geen kennis van advocaten die ooit werden aangevallen door een cliënt tijdens een vertrouwelijk overleg bij de politie of consultatie in de gevangenis. Neemt niet weg dat dergelijk risico wel degelijk bestaat, maar het kan niet gebruikt worden om het beroepsgeheim en de vertrouwelijkheid te ondermijnen. Dat is schieten met een kanon op een mug.

Nu is er toch een legitieme omweg om de communicaties tussen advocaat en cliënt in het strafonderzoek te krijgen. Stel de advocaat in verdenking als lid van de criminele organisatie, zodat de schil van het beroepsgeheim afgepeld kan worden. Artikel 90octies van het Wetboek van Strafvordering voorziet in het onderscheppen van communicatie tussen advocaat en cliënt in het geval dat de advocaat zelf ervan verdacht wordt deelgenomen te hebben aan strafbare feiten. Weliswaar met tussenkomst van de Stafhouder. Reeds in 2020 waarschuwde de Voorzitter van de Orde van Advocaten voor een zorgelijke trend waarbij advocaten in verdenking werden gesteld of zelfs in hechtenis werden genomen, met als doel het beroepsgeheim te doorbreken. Een ander doel was mogelijk om de verdediging te doorbreken of druk te zetten op de advocaat.³⁸ Daar waar soms *la défense de rupture*³⁹ wordt bekritiseerd door de magistratuur, kan er evenzeer kritiek geleverd worden op een eventuele *rupture de la défense*.

We kunnen maar hopen dat magistraten voldoende de ernst en impact van een in verdenkingstelling van de advocaat op zijn professioneel en privéleven kunnen inschatten, zeker als daar nog een voorhechtenis aan gekoppeld wordt. Lichtzinnigheid kan niet op zijn plaats zijn daarbij, ongeacht persoonlijke bedenkingen bij de advocatuur in zijn geheel en een welbepaalde advocaat in het bijzonder.

³⁶ Wet 14 juli 2025 tot wijziging van de Penitentiaire beginselenwet in verband met aanvullende maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit tijdens detentie, Kamerstuk 36-372, *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden* 21 juli 2025.

³⁷ Nederlandse Orde van Advocaten, 'NOvA pleit voor individuele beoordeling bij cameratoezicht', 21 januari 2025, <https://www.advocatenorde.nl/nieuws/nova-pleit-voor-individuele-beoordeling-bij-cameratoezicht>.

³⁸ CALLENS P., 'Door advocaten aan te vallen doen onderzoeksrechters afbreuk aan hun eigen positie', 27 november 2020, <https://www.advocaat.be/nl/nieuws/door-advocaten-aan-te-vallen-doen-onderzoeksrechters-afbreuk-aan-hun-eigen-positie>.

³⁹ Dit is een processtrategie waarbij de advocaat d.m.v. (legitieme) procedures de procesgang verstoort en de legitimiteit van de procedure en procespartijen in vraag stelt, zonder daarbij bezig te zijn met de grond van de zaak.

Het is ook een manier om een welbepaalde advocaat uit een dossier te kunnen weren. Je zou het een omgekeerde wraking kunnen noemen. De magistratuur die een advocaat uit een onderzoek wraakt, door hem in verdenking te stellen en vrij te laten onder de voorwaarde zich terug te trekken uit het onderzoek of door een contactverbod met zijn cliënt op te leggen.

Er kunnen wel enkele kritische bedenkingen gemaakt worden bij de waarborgen die ons Wetboek van Strafvordering voorziet bij het onderscheppen van communicaties van een advocaat. Zoals gezegd, moet hierbij de Stafhouder worden ingeschakeld. Welke Stafhouder wordt niet nadrukkelijk bepaald, dus dat zou diegene kunnen zijn van de plaats waar het onderzoek wordt gevoerd maar ook die van de balie van de onderzochte advocaat. Na overleg met de Stafhouder beoordeelt de onderzoeksrechter welke communicaties die van belang zijn voor het onderzoek, onder het beroepsgeheim vallen en welke niet. De Stafhouder moet daarbij afgaan op de informatie die hem door de onderzoeksrechter wordt meegedeeld; nergens staat enige verplichting te lezen dat de Stafhouder zelf kennis zou kunnen nemen van het strafdossier. Hoe kan deze dan beoordelen of de communicaties dienstig zijn voor het onderzoek? Daarnaast is er nog de vaststelling dat hoewel de Stafhouder bij communicatieonderschepping en huiszoekingen bij advocaten een erg prominente rol krijgt toegekend, deze niet noodzakelijk onderlegd is in het strafrecht en strafprocesrecht.

Uiteraard gaan we ervan uit dat een Stafhouder een omnipracticus is, maar niet elke Stafhouder is een onderlegde penalist. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is van mening dat de bijstand van een objectieve waarnemer een effectieve waarborg is voor het beroepsgeheim, op voorwaarde dat deze objectieve waarnemer een werkelijke participatiemogelijkheid heeft en over de juiste juridische kwaliteiten beschikt.⁴⁰ Geen enkele advocaat twijfelt aan de juridische kwaliteiten van de Stafhouder, maar zou het geen idee kunnen zijn dat de Stafhouder hiervoor een ervaren lid van de balie, onderlegd in het strafrecht, strafprocesrecht én indien mogelijk ook de deontologie, hiervoor afvaardigt? Dit om te voorkomen dat de juridische kantjes ervan af worden gereden.

Dit komt helaas wel nog niet tegemoet aan de werkelijke participatiemogelijkheid die de Stafhouder of zijn afgevaardigde zou moeten bezitten. Thans kent de Stafhouder een adviserende rol, maar de wet geeft daar geen enkele bindende kracht aan. Het is perfect mogelijk om de Stafhouder te laten adviseren en vervolgens als onderzoeksrechter dit advies naast zich neer te leggen. Onsympathiek, maar toegelaten. Ook de snelheid waarmee de Stafhouder moet beslissen en het gebrek aan kennis van de overige elementen uit het strafonderzoek maken het bijzonder moeilijk om deze belangrijke sluiswachtersfunctie correct te vervullen. Een idee om hieraan tegemoet te kunnen komen zonder de onderzoeksrechter te beknotten of af te remmen is om een tweede toetsing door de Stafhouder of zijn afgevaardigde naar eventuele elementen die beschermd zijn onder het beroepsgeheim, te laten plaatsvinden in de fase van de regeling van de rechtspleging. Vergelijkbaar met de

⁴⁰ EHRM 5 juli 2012, 41716/06, *Golovan/Oekraïne*, § 62-63.

BOM-controle. Ditmaal met kennis van zaken, namelijk inzage in het gehele strafdossier, en zonder overdreven tijdsdruk en urgentie.

Dit brengt mij naadloos bij een ander belangrijk kantelpunt dat relevant blijkt te zijn in de toename van de verdachtmaking en vervolging van advocaten. De kraak van SKY ECC. Daarbij werden ontelbare communicaties blootgelegd waarvan de gebruikers gedacht en gehoopt hadden dat deze onleesbaar zouden blijven voor de politionele overheden. Blijkbaar zaten er tussen die gebruikers ook advocaten, die de geëncrypteerde communicatiedienst gebruikten om te communiceren met hun cliënten. Uiteraard is het bezitten van een geëncrypteerde telefoon en het vertrouwelijk communiceren met cliënten geen misdrijf. Binnen het recht van verdediging en het beroepsgeheim valt er zelfs iets te zeggen voor een verhoogde privacy binnen de communicatie met advocaten. Mailboxen en netwerken blijken soms kwetsbaar voor hackers, wat een ernstig risico inhoudt voor de vertrouwelijke communicaties die advocaten dagdagelijks voeren. Natuurlijk mag de encryptie niet als louter doel hebben om de eigen criminele handelingen af te schermen van de buitenwereld. In het bijzonder van Justitie.

Het is algemeen geweten dat de kraak van SKY ECC een heuse gamechanger was in het strafonderzoek, tot ver over de landsgrenzen heen. Voorheen was al eenzelfde effect gekend, voornamelijk in Nederland, met de kraak van Encrochat. De uit SKY verkregen data werden in vele grote strafonderzoeken, voornamelijk onderzoeken naar grootschalige drughandel en criminele organisaties, het zwaartepunt van de strafvervolging. Zowat elke strafrechtadvocaat werd geconfronteerd met dit nieuwe bewijsmateriaal en aan de wijze waarop dit verkregen werd door de overheden bleef steeds een vlag van geheimzinnigheid en onduidelijkheid kleven. Het werd in vele grote dossiers een procedureel sleutelement in de verdediging van de cliënt.

In een column stelt een Nederlandse misdaadreporter zich de vraag wat de echte beweegredenen zijn van sommige advocaten om zo fel van leer te trekken tegen de data vanuit de SKY ECC-hack. Er kunnen door de band genomen drie grote beweegredenen zijn. De eerste is de oprechte strijd voor privacy, de rechten van verdediging en een eerlijk proces. Deze motivatie is zonder meer verdedigbaar. Een andere motivatie is het louter commerciële aspect. In sommige dossiers kan er aan de cliënt weinig anders geboden worden dan de procedurele strijd. En het hoeft weinig betoog dat de advocaat of het kantoor dat er effectief in slaagt om uit SKY verkregen communicaties nietig te laten verklaren, het hoogwaardig cliënteel zal zien binnenstromen. Ook deze motivatie is verdedigbaar; de advocatuur blijft een commerciële aangelegenheid.

Maar de columnist haalt nog een andere motivatie aan. Hij stelt dat in Nederland een klein clubje van advocaten al jaren bezig is met het wegzetten van onderschepte PGP-communicatie⁴¹ als onrechtmatig verkregen bewijs, dit met als voornaamste beweegreden dat deze communicaties ondubbelzinnig zouden kunnen aantonen dat

⁴¹ PGP staat voor “*pretty good privacy*”, wat duidt op geëncrypteerde communicatiemethodes.

een klein deel van de advocatuur volkomen rot is.⁴² Zijn harde woorden, niet de mijne. Ook in de Belgische wandelgangen weerklinkt af en toe deze laatste beweegreden, die van het loutere zelfbehoud. Het lijkt onwaarschijnlijk dat deze hypothese ooit expliciet bevestigd zal worden, maar minstens legt het opnieuw een probleem van perceptie bloot. Ook vanuit de media schuwt men niet om de advocaat publiekelijk te wantrouwen. Door gebruik te maken van het medium van de column krijgt de journalist meer bewegingsvrijheid. Het gaat om een opiniestuk en niet om een onderbouwd en bevestigd nieuwsfeit. Het valt op dat directe aanvallen op de strafrechtadvocatuur of particuliere advocaten wel meer via het format van de column geschieden. Daar waar een nieuwsartikel feitelijk, objectief en controleerbaar moet zijn, mag een column speculatief, subjectief en louter provocerend zijn.⁴³ Zolang maar ergens wordt vermeld dat het een opinie is, heeft de columnist vrij spel.

Wat niet speculatief is, is dat het openbreken van SKY een verwevenheid van onder- en bovenwereld heeft blootgelegd. Niet alleen bedenkelijk of strafbaar gedrag van enkele advocaten kwam zo aan het licht, maar ook van leden van het openbaar ministerie, griffiers, politiemensen en andere ambtenaren. Een verwevenheid die er waarschijnlijk al veel langer is, maar die nu pas pijnlijk en ondubbelzinnig werd blootgelegd.

Wat bezielt een advocaat om zich te laten verleiden tot strafbaar gedrag en daarmee zijn carrière en vrijheid op het spel te zetten? En *en passant* ons mooie beroep te besmeuren? Klassieke drijfveren zouden afhankelijkheid of verslaving aan drank, drugs en geld zijn. Andere stemmen stellen dat sommige advocaten te dicht bij hun cliënten staan.

Misschien eerst eens over dat laatste. Er is niets mis met dicht bij je cliënten staan, zolang daarbij geen professionele of persoonlijke grenzen worden overschreden. Het is soms zelfs onvermijdelijk om dicht bij je cliënten te staan. Overigens blijkt dit enkel een probleem te zijn voor de strafrechtadvocaat en niet voor andere advocaten. Advocaten in bijvoorbeeld het ondernemingsrecht gaan voortdurend uit eten en golfen met hun cliënten, maar daar valt niemand over. Voor een buitenstaander blijkt het dan weer wel een moeilijk gegeven, de strafrechtadvocaat die de crimineel verdedigt en daar zelfs nog amicaal mee durft om te gaan. Toch is het essentieel voor een goede strafrechtelijke verdediging dat er een connectie ontstaat tussen advocaat en cliënt, minstens een oprechte vertrouwensband. De ernstige advocaat brengt uren door met zijn cliënt en heeft diepgaande gesprekken met hem of haar. Over het dossier, maar ook over het leven van deze cliënt. Om een gedegen verdediging te kunnen voeren, moet de advocaat een beeld krijgen van zijn cliënt, zijn beweegredenen, zijn omgeving, de omstandigheden waarin bepaalde feiten al dan niet hebben plaatsgevonden. Dit neemt tijd. Tijd die een speurder, procureur of rechter niet kan nemen. Zelfs de gerechtsdeskundigen houden het doorgaans erg beknopt in hun doorgroning van de verdachte. Daarnaast is de advocaat de enige medestrijder

⁴² VAN DEN HEUVEL J., 'Hoeveel advocaten bezwijken nog onder druk van criminele organisaties?', *De Telegraaf* (NL) 23 juli 2025, gepubliceerd via <https://www.telegraaf.nl/opinie/john-van-den-heuvel-hoeveel-advocaten-bezwijken-nog-onder-druk-van-criminele-organisaties/79482138.html>.

⁴³ Code van de Raad voor Journalistiek, raadpleegbaar via <https://www.rvdj.be/code-raad-voor-de-journalistiek>.

van de verdachte in zijn gevecht tegen politie en Justitie, minstens voelt het zo aan. Dat daaruit dan hechte banden ontstaan tussen cliënt en advocaat, is moeilijk vreemd te noemen. Zolang de advocaat zijn professionaliteit bewaakt en zich te allen tijde bewust blijft van zijn deontologische verplichtingen, hoeft het dicht bij de cliënt staan geen probleem op te leveren. Dit geeft niemand het recht om de advocaat met de cliënt te gaan vereenzelvigen. Dat de modale burger er niet in slaagt om de advocaat los van zijn cliënt te zien is nog begrijpelijk, maar meer en meer bekruipt het gevoel dat er ook magistraten zijn die het moeilijk hebben om de advocaat niet met de cliënt te vereenzelvigen.

Anderzijds moet de advocaat zich bewust zijn van de perceptie die gecreëerd kan worden naar de buitenwereld toe en doet hij of zij er goed aan om – minstens in de publieke ruimte – terughoudendheid en professionaliteit te tonen in de omgang met zijn cliënten. De perceptie zorgt er soms voor dat de advocaat vereenzelvigd wordt met de cliënt die hij bijstaat, zelfs bij magistraten. In het recente Verdrag voor de bescherming van de advocatuur werd expliciet opgenomen dat de overheid de verplichting heeft om ervoor te zorgen dat advocaten geen nadelige gevolgen ondervinden als gevolg van het feit dat zij worden geïdentificeerd met hun cliënten of met de zaak van hun cliënten.⁴⁴

Ik moet daarbij een zijsprong maken naar een open brief vanuit de Vereniging van Onderzoeksrechters van november 2024, waarin een terechte bezorgdheid van de onderzoeksrechters werd geuit over de veiligheid van magistraten.⁴⁵ Daarbij werd geopperd dat de wijze van verdediging en het gebrek aan respect voor de rechterlijke macht van sommige advocaten in oorzakelijk verband zouden staan met de zorgwekkende werkomstandigheden en veiligheidsrisico's van onderzoeksrechters. Een standpunt dat overigens geen enkele van de magistraten met wie ik gesproken heb, bijtrad. Vanuit de advocatuur kwamen er gelukkig ook sterke afwijzende reacties op deze visie. Dergelijke uitspraken wakkeren de perceptie van de achterbakse advocaat die niet veel beter is dan zijn cliënt, alleen maar aan. Het Verdrag ter bescherming van de advocatuur was op het moment van deze uitspraken nog niet in voege, maar de vraag stelt zich of dergelijke uitspraken verzoenbaar zijn met voormelde verplichting om er als overheid zorg voor te dragen dat advocaten niet vereenzelvigd worden met hun cliënten.

Komen we bij drank, drugs en geld als drijfveer. Het valt mij op hoe lichtzinnig er wordt gedaan over de veronderstelde cultuur van druggebruik binnen de advocatuur. Het is een vaste gimmick bij advocatenrevues, alsof het gebruik van roesmiddelen binnen de advocatuur kan worden toegedekt met de glimlach of de mantel der liefde. Op het moment dat je cliënt je dealer wordt, kan je niet meer spreken van een louter professionele band en onafhankelijkheid. Hierbij een oproep om dit niet te normaliseren en steeds fel te blijven veroordelen. Een goede advocaat is een heldere advocaat. Dit geldt voor alle specialisaties. Een advocaat die afhankelijk wordt van drugs of de leveranciers ervan, verliest zijn objectiviteit, onafhankelijkheid en waardigheid. En die neemt hierdoor mogelijk de verkeerde beslissingen.

⁴⁴ Art. 6, 5 van de Conventie voor de bescherming van de advocatuur.

⁴⁵ <https://www.hln.be/binnenland/zelfs-vanuit-gevangenis-woorden-afrekeningen-gepland-in-open-brief-kaarten-onderzoeksrechters-verruwing-tegenover-justitie-aan~ab60a0a7/>.

Ten slotte is er de roep van het geld. Zoals eerder aangehaald, kende het strafrecht door de geschiedenis heen een evolutie van voornamelijk sociale advocatuur naar *big business*. Uiteraard blijft de geëngageerde vrijwilliger binnen het strafrecht tot op de dag van vandaag bestaan. Deze advocaat, die dan smalend de ‘pro-Deoadvocaat’ wordt genoemd, blijft een onmisbaar onderdeel van de strafrechtelijke verdediging. Evident bestaat er niet zoiets als de pro-Deoadvocaat, enkel de pro-Deocliënt. De toewijzing van de kosteloosheid wordt beoordeeld aan de hand van de financiële draagkracht van de cliënt en niet van de kwaliteit of ervaring van de advocaat. Een wijze confrater repliceerde ooit op het op denigrerende wijze benoemd worden als ‘een pro-Deoadvocaat’ met de meesterlijke reactie dat hij dit als een geuzennaam droeg. Als blijk van zijn engagement voor de samenleving. Helaas blijken nog steeds veel advocaten de negatieve perceptie van de pro-Deoadvocaat zelf mee te cultiveren. Tijdens een informatiesessie voor de nieuwe stagiairs dit jaar stelde de coördinator deontologie en tucht van de OVB het pro-Deowerk voor als “het minder leuke deel van de balie”. De conditionering start al bij de eerste stappen in de advocatuur. De meest hulpbehoevenden helpen is niet het minst leuke deel van de balie, maar mogelijk zelfs de essentie. Zouden beginnende dokters ook te horen krijgen dat armere patiënten een andere gezondheidszorg verdienen? Of minder leuk om te genezen zijn? Het zijn overigens ook nooit deze zogenaamde ‘pro-Deoadvocaten’ die in opspraak komen; mogelijk is er een correlatie tussen menslievendheid en integriteit.

De meeste advocaten hanteren overigens een hybridemodel, waarbij zowel de betalende cliënt als de onvermogenende cliënt welkom zijn. Hybride in de zin van alternerend en niet cumulerend voor alle duidelijkheid.

Het ereloon van de advocaat blijft hoe dan ook een heikel punt, in het bijzonder van de strafrechtadvocaat. Ingevolge de witwaswetgeving is het de advocaat principieel verboden om geld te ontvangen dat verworven werd uit criminele activiteiten.⁴⁶ Sterker nog, de advocaat heeft zelfs een meldingsplicht indien hij vermoedt dat de cliënt met criminele gelden wenst te betalen. Maar een advocaat heeft geen echte diepgaande onderzoeksmogelijkheden; hij moet afgaan op wat zijn cliënt hem meedeelt. En geld wordt pas crimineel geld als de rechter dit zo heeft vastgesteld. Een te kritische strafrechtadvocaat zal moeilijk zijn kost kunnen verdienen. Hoe dan ook blijft er altijd een tweestrijd in de ogen van de publieke opinie, die de strafrechtadvocaat nooit kan winnen. Als de advocaat zich laat betalen door zijn cliënt, zou hij volgens de man in de straat beschaamd moeten zijn dat hij zich met dubieus misdaadgeld laat betalen. De advocaat zou dan even misdadig zijn als zijn cliënt. Maar als de advocaat daarentegen zijn cliënt bijstaat via de kosteloze tweedelijsbijstand, dan is het een schande dat het belastinggeld van de brave burger wordt gebruikt om criminelen te verdedigen. Op de rechtsbijstandsverzekeraar kunnen verdachten ook al geen beroep doen, zodat er weinig mogelijkheden overblijven. De enige oplossing die aanvaardbaar lijkt in de ogen van de publieke opinie is om volledig gratis te werken, lijkt het dan. Hoe advocaten dit commercieel en financieel moeten zien te bolwerken is een raadsel.

⁴⁶ Art. 2, 2° wet 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten, BS 6 oktober 2017 en art. 505, 2° Sw.

Een klassieke reden die aangehaald wordt om politici, ambtenaren en magistraten correct te vergoeden, is om corruptie tegen te gaan. Het is belangrijk om personen op sleutelposities in de maatschappij correct te betalen, zodat ze minder vatbaar zijn voor financieel aantrekkelijke voorstellen van malafide derden.

Eenzelfde redenering geldt voor advocaten. De correcte en tijdige vergoeding van advocaten draagt bij aan het voorkomen dat zij zich laten verleiden tot het verlenen van hand- en spandiensten aan criminelen. Een financieel precaire advocaat is vatbaarder voor lucratieve suggesties dan de advocaat die financieel gezond of welvarend is. Het precair karakter kan zowel voortkomen uit een gebrek aan inkomsten als uit een buitensporig uitgavenpatroon van de advocaat. Er bestaat wel degelijk zoiets als een geldverslaving.

In de Advocatenbarometer 2020, het meetinstrument van de Orde van Vlaamse Balies, was één van de conclusies dat er te veel advocaten zijn.⁴⁷ Deze kritiek is niet nieuw⁴⁸ en is nog steeds actueel. Dit overaanbod zou zelfs leiden tot verdoken armoede binnen de advocatuur.⁴⁹ Zou het kunnen dat het overaanbod aan advocaten een bijkomend risico inhoudt op verleiding tot criminele diensten? Enerzijds om de rechtstreekse financiële verdiensten, maar anderzijds ook als *unique selling point*? Ik verklaar mij nader.

De advocatuur is een commerciële omgeving. Hoe nobel en rechtschapen advocaten ook mogen zijn, finaal moeten zij zien dat op het einde van de maand de rekeningen betaald kunnen worden. Er moeten voldoende cliënten en inkomsten worden gegenereerd om financieel te overleven. Het werven van cliënten is niet altijd eenvoudig, zeker voor de beginnende advocaat. Klassiek gebeurt de werving via websites en sociale media, mond-aan-mond-reclame, netwerking en zelfs adverteren. Specifiek voor het strafrecht is een belangrijke wervingsbron de Salduzpermanentie, waarbij advocaten dag en nacht ter beschikking staan om gearresteerde verdachten bij te staan bij hun verhoor bij politie en onderzoeksrechter. Destijds werd er een werkelijke strijd geleverd om in deze bijstand te kunnen voorzien door de advocatuur, vanuit een gegronde bezorgdheid voor de rechten van verdediging. Ik verwijs daarvoor graag naar de progressieve Openingsrede van confrater Tom De Meester uit 2010.⁵⁰ Evenwel blijkt in de praktijk dat de Salduzbijstand meer en meer is uitgegroeid tot een melkkoe voor sommige advocatenkantoren. Ik liet mij zelfs vertellen dat tijdens de balielessen wordt gesuggereerd om zeker in te schrijven op de Salduzbijstand, teneinde het karige stagiairsloon te kunnen aanvullen. Ongeacht de specialisatie. Zo wordt een fundamenteel recht gedegenereerd tot een bijverdienste voor de advocaat. Plots is elke advocaat minstens in bijberoep ook strafrechtadvocaat.

⁴⁷ <https://www.ordevanvlaamsebalies.be/nl/nieuws-en-events/herbekijk-resultaten-van-de-advocatenbarometer-2020>.

⁴⁸ https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/04/27/_te_veel_advocateninbelgie-1-2319052/.

⁴⁹ <https://www.nieuwsblad.be/binnenland/schijn-bedriegt-veel-advocaten-leven-onder-de-armoedegrens/59555828.html>.

⁵⁰ DE MEESTER T., *Meester Sta me bij. Een pleidooi voor rechtsbijstand bij het verhoor. Openingsrede uitgesproken op 15 oktober 2010*, Larcier, 2010, 46 p.

Dit maakt de concurrentie binnen de strafrechtadvocatuur nog groter. Sowieso is het al opboksen tegen de zogenaamde ‘topadvocaat’ en ‘media-advocaat’, titels die opmerkelijk genoeg buiten onze specialisatie veel selectiever worden gehanteerd. Binnen het strafrecht lijkt dit label te verdienen zijn door vooral veel op televisie te komen, ongeacht de aard van het programma. Dit is geen kritiek, maar een vaststelling. Opnieuw, we zijn een commercieel beroep en je kan niemand verwijten dat hij zich dan ook commercieel opstelt. Ook advocaten niet. Je kan ook columns schrijven of podcasts uitzenden, maar deze markt is snel verzadigd. Ieder zijn talenten.

En dan loert het gevaar om alternatieve diensten te gaan aanbieden als *unique selling point*. Bijvoorbeeld door informatie uit strafdossiers of gehele strafdossiers te delen tegen betaling of zelfs gewoon om meer cliënten te lokken. Na de topadvocaat en de media-advocaat, de “louche advocaat” als commercieel label.

Het is maar een hypothese. Maar wel eentje gebaseerd op hardnekkige geruchten. Wel is het zo dat de casusvoorbeelden uit de Themis opleiding geen zogenaamde pro-Deoadvocaten waren, maar zich eerder in het segment bevonden van “nooit genoeg”. Ik breng in herinnering dat ook de openingsrede in feite maar een opiniestuk is; ik maak graag gebruik van de vrijheid die mij dat biedt. Wat mij brengt tot het volgende thema, dat van de perceptie van de strafrechtadvocaat.

Mijn patron dramde er bij mij een belangrijke professionele levensles in tijdens mijn stage: “je hebt maar één reputatie”. Leuze die ik altijd indachtig probeer te houden in de uitoefening van ons mooie beroep. Maar misschien is eer nog belangrijker dan reputatie. Je eer is iets anders dan je reputatie. Het gaat er niet enkel om dat je goed overkomt, het gaat erom dat je goed doet.⁵¹ Reputatie is wat anderen over je denken; dat heb je niet altijd in de hand. Maar je eer wel. Het ene vloeit hopelijk voort uit het andere.

Doorheen de openingsrede heb ik al meermaals het onderscheid proberen te maken tussen realiteit en perceptie. Het beeld dat de buitenwereld over de advocatuur vormt, strookt niet noodzakelijk met de werkelijkheid. Het uitvergrooten van enkele uitzonderingen kan niet de maatstaf zijn om een ganse beroepsgroep te beoordelen. Maar het is al te gemakkelijk om deze scheefgetrokken perceptie volledig te wijten aan externe krachten. Het verbaast mij elke keer weer hoe bepaalde confraters zélf in de media het imago van de duistere advocatuur hoog willen houden. In een artikel in het weekblad *Humo* van mei 2025 deden enkele Antwerpse strafpleiters een boekje open over de vermeende verlokkingen van onze job.⁵² Volgens deze confraters – of zo wordt het toch weergegeven in het artikel – worden Antwerpse strafpleiters door cliënten bestookt met Rolexen, sportzakken met geld, drugs en plezierreisjes naar Dubai. Alsof dat dagelijkse praktijken zouden zijn. Bijna teleurgesteld moet ik zeggen dat mij dit niet overkomt. Mijn kantoorgenoten ook niet. Evident is dit artikel in de wandelgangen stevig over de tongen gegaan binnen de Antwerpse strafrechtadvocatuur. Deze openingsrede indachtig, heb ik daarbij van de gelegenheid gebruikgemaakt om eens te polsen bij mijn confraters of hen dit wel allemaal

⁵¹ BREGMAN R., *Morele ambitie*, De Correspondent, 2024, 32.

⁵² BULTÉ A., ‘Advocaten in de drugshoofdstad van Europa: Hoe dealers hun advocaten proberen verleiden met Rolexen, feestjes in Dubai en koffers vol geld’, *Humo* mei 2025, 50-55.

overkomt. Blijkbaar ook niet. Natuurlijk heeft elke advocaat wel al eens een oneerbaar voorstel gekregen om bijvoorbeeld geen factuur te maken en de betaling cash te mogen doen. Net zoals elke andere zelfstandige loodgieter, elektricien, schilder of zelfs aromatherapeut. Allemaal zonder te twijfelen geweigerd natuurlijk.

Het artikel deed terugdenken aan eerdere sensatieprogramma's rond advocaten, waarbij confraters openlijk maffiosi verheerlijkten, die een prominente plaats kregen op hun Wall of Fame. Of een voormalig confrater die verkondigde dat het enige wat hem interesseerde was dat hij op het einde zijn dikke bruine envelop kon krijgen.

Ofwel moeten we dergelijke uitspraken met een stevige korrel zout nemen, ofwel moeten we vaststellen dat de pers erin slaagt om de uitzonderingen eruit te pikken. Het lijkt erop dat sommige strafpleiters menen dat hun imago enige ruigheid vereist. Imago is alweer iets anders dan reputatie, eer of perceptie. Imago is het loutere beeld dat men zichzelf tracht aan te meten naar de buitenwereld toe. Volgens sommigen hoort bij het imago van de strafpleiter een duur horloge, dandy outfit, dure wagen, een oogje dicht en een grote geldhonger.

Elke advocaat heeft natuurlijk het recht om zich eender welk imago aan te meten en zich uitgebreid te laten belichten in de media. Dit is ook een deel van het commercieel aspect van onze job. Om te zorgen dat rechtzoekenden de weg naar jouw kantoor vinden, moeten ze eerst weten dat je bestaat. De media is daar een springplank toe. Dit moet dan wel de verklaring zijn waarom sommige strafrechtadvocaten zich zo vaak geroepen voelen om mee te werken aan het imago van de aalgladde *consigliere*. Advocaten moeten zich echter bewust zijn van hun maatschappelijke rol en van het feit dat zij ook de balie vertegenwoordigen als zij – in hun hoedanigheid van advocaat – uitlatingen doen in de media. Als we als advocaten niet willen vereenzelvigd worden met de cliënt, moeten we dan eerst niet zelf ophouden dit te doen? Elke vogel zingt zoals hij gebekt is, maar een verplichte vermelding dat patserige uitspraken niet veralgemeend mogen worden voor alle advocaten zou welkom zijn. Een beetje zoals 'Roken schaadt de gezondheid', 'Geniet, maar drink met mate' of 'Lees aandachtig de bijsluiter'.

Welke rol moet de balie nu innemen in de zogenaamde *wittebeffencriminaliteit*? Mijns inziens begint alles bij een gedegen opleiding. Niet alleen in de BUBA-lessen, maar nog veel meer bij de patron. De geschiedenis heeft aangetoond dat medewerkers en stagiairs het slechte voorbeeld van hun stagemester durven overnemen. Je kan geen schoon water uit een vuile bron halen. De balie moet kritisch durven zijn over welke advocaten kunnen toegelaten worden tot het patronaat en dit herevalueren wanneer nodig. Dit lijkt een evidentie, maar ik breng het toch graag in herinnering. Want hoe is het mogelijk dat een stagiair nog zijn stage mag aanvatten bij een stagemester wiens stagiair en medewerker net werden gearresteerd in een strafonderzoek in hun hoedanigheid van advocaat? Dit terwijl ook tegen de patron in kwestie al een strafonderzoek liep? Ik liet mij vertellen dat nadat de stagiair in kwestie zonder patron was gevallen, ingevolge diens strafrechtelijke veroordeling, hij de boodschap kreeg dat hij zelf maar moest zorgen voor een nieuwe patron en dat hij anders zijn stage moest stopzetten. Niet erg empathisch. Het lijkt erop dat de balie toleranter was voor

de strafrechtelijk vervolgde ervaren advocaat dan voor de nog onwetende smetvrije stagiair.

Volgens sommige stemmen is de balie niet streng genoeg voor haar eigen leden. Denk nog maar eens aan de federale magistraat die in openbare zitting opperde om de rangen van de advocatuur uit te kuisen, bij gebreke aan daadkracht vanuit de balie zelf. Zit het probleem bij een balie die niet snel of hard genoeg optreedt, of bij een justitieel apparaat dat veelal ongefundeerd de strafrechtadvocaat viseert? De balie zal de balans moeten vinden tussen het opkomen voor en beschermen van haar leden enerzijds, en de bescherming van het advocatenberoep anderzijds. De balie zal moeten durven ingrijpen wanneer een individuele advocaat de rode lijn overschrijdt. Aanvullend moet de balie er ook voor blijven strijden dat wij als advocaten ons werk kunnen blijven doen, zonder te moeten vrezen om al te lichtzinnig in een kwaad strafrechtelijk daglicht te worden gesteld. Een onterechte verdachtmaking besmeurt de reputatie van een advocaat en verandert de perceptie van de buitenwereld naar hem toe. Daarvoor bestaan er geen eerherstelprocedures.

Anderzijds maakte een magistraat mij er attent op dat de lat best hoog mag liggen, zowel binnen de magistratuur als binnen de advocatuur. De toga die we dragen staat voor iets en dat moeten we beschermen binnen een democratische rechtsstaat. In feite wordt er van ons verwacht dat we onfeilbaar zijn, hoe onrealistisch dat ook mag klinken. Realistischer is om minstens te streven naar onfeilbaarheid.

En wat met de afvalligen: moet de balie daarvoor onverbiddelijk zijn of is er ruimte voor een tweede kans? In de nasleep van de examenfraude bij de Hoge Raad voor de Justitie leerden we dat de magistratuur alvast bijzonder streng is voor de eigen leden. Bij arrest van 17 juni 2025 van de Nederlandstalige tuchtrechtbank in beroep werden zowel een afdelingsprocureur als een parketjuriste ontslagen van ambtswege vanwege hun rol in deze affaire. De afdelingsprocureur had voorkennis over het examen gedeeld met zijn dochter en had ook nagelaten te melden dat een andere magistraat zijn beroepsgeheim had geschonden door deze voorkennis te delen. De parketjuriste had zelf met voorkennis deelgenomen aan het examen voor de gerechtelijke stage.⁵³ Voor een advocaat-generaal, een andere afdelingsprocureur en een rechter werd eenzelfde sanctie gevorderd.⁵⁴ Enkel de advocaat-generaal werd voorlopig effectief ontslagen. Dit leert dat de magistratuur alvast onverbiddelijk is voor de eigen rangen wanneer de geloofwaardigheid van het ambt in het gedrang komt. Volgens de tuchtraad in beroep raakten de inbreuken aan de fundamenteën van het maatschappelijk vertrouwen in Justitie. Dit lijkt ook voor de advocatuur een aanvaardbare maatstaf, namelijk de impact van het gedrag van de individuele advocaat aftoetsen aan de geloofwaardigheid van het ambt en het vertrouwen in de advocatuur.

⁵³ Persbericht Hoven en Rechtbanken, 'De Nederlandstalige tuchtrechtbank in hoger beroep beslist tot het ontslag van ambtswege van een afdelingsprocureur en een parketjuriste', 17 juni 2025, <https://www.rechtbanken-tribunaux.be/nl/nieuws-federaal/de-nederlandstalige-tuchtrechtbank-in-hoger-beroep-beslist-tot-het-ontslag-van>.

⁵⁴ 'Openbaar ministerie vraagt ontslag Brugse afdelingsprocureur, die op zijn beurt hoogste magistraten beschuldigt van niet melden examenfraude', *Nieuwsblad* 23 mei 2025, gepubliceerd via <https://www.nieuwsblad.be/regio/west-vlaanderen/regio-brugge/brugge/openbaar-ministerie-vraagt-ontslag-brugse-afdelingsprocureur-die-op-zijn-beurt-hoogste-magistraten-beschuldigt-van-niet-melden-examenfraude/68531004.html>.

Enerzijds kent de balie een verantwoordelijkheid voor het gedrag van haar leden, maar anderzijds kan zij er evenzeer het slachtoffer van zijn.⁵⁵ De magistraten die ik gesproken heb, waren alleszins niet onverbiddelijk voor veroordeelde advocaten: er kan ruimte voor rehabilitatie zijn. Het zou hypocriet zijn om elke dag als beroepsgroep te pleiten voor een tweede kans voor cliënten in de rechtbank, maar dergelijke tweede kansen binnen de eigen rangen onbespreekbaar te maken. Kijk maar naar de politie, waar recent de wervingsprocedure werd versoepeld door het blanco strafregister niet meer als absolute voorwaarde te stellen.⁵⁶ Een individuele concrete beoordeling in plaats van een algemene stelregel. Net zoals in het strafrecht, is ook tuchtrecht maatwerk. Maar zodra de geloofwaardigheid en het vertrouwen in de advocatuur in het gedrang komt door de handelingen van een enkele advocaat, moet de balie streng zijn. Misschien zelfs onverbiddelijk. Anders wordt het moeilijk om de perceptie te keren.

Waarde confraters, ik kom tot mijn weloverwogen besluit.

Na mijn gesprek met procureur des Konings Franky De Keyzer kwam ik tot een confronterend eureka-moment. Op basis van enkele casusvoorbeelden trachtte ik een algemeen beeld te scheppen over hoe het met de strafrechtadvocatuur is gesteld en wat deze te vrezen en verduren krijgt. Maar maakte ik nu niet de fout door de rancune van één zittingsmagistraat en de uitspraak van één onderzoeksrechter te generaliseren? Een enkeling bepaalt niet het beleid van de magistratuur, zoals ook een enkeling niet de maatstaf kan zijn voor de advocatuur. De negatieve perceptie van de strafrechtadvocatuur kan niet rechtgetrokken worden door daar een negatieve perceptie van de magistratuur tegenover te plaatsen. Er zijn ongetwijfeld al meerdere strafrechtadvocaten onterecht in een strafonderzoek beland, maar dat geldt niet alleen voor advocaten. Dat er zo weinig advocaten effectief veroordeeld worden, wijst misschien net op de sterkte van ons rechtssysteem en niet zozeer op een tekortkoming. Het wordt pas problematisch als er confraters onterecht veroordeeld worden. Het is al te gemakkelijk om er de pijnlijkste casussen uit te halen en daaruit te besluiten dat dit de norm zou zijn. Alweer een openingsrede met een foute denkoefening, behalve dan dat dit inzicht komt alvorens de Stafhouder daarop moest wijzen.

De rechtbank is een arena, waar de advocaat tot het uiterste mag en moet gaan om zijn cliënt te verdedigen. Net zoals een magistraat tot het uiterste mag en moet gaan om de maatschappij te beschermen. Zolang dit maar binnen de grenzen van de wet valt en met wederzijds respect kan gebeuren.

Er is een duidelijk verschil tussen de perceptie en de realiteit. Een perceptie die al te graag hoog wordt gehouden. Een perceptie van de blinde jacht op de advocaat. Een perceptie van de criminele en geldbeluste advocaat. Laat deze openingsrede een uitnodiging zijn om deze perceptie te doorbreken.

⁵⁵ Cass. 20 mei 2025, P.25.0047.N.

⁵⁶ 'Ook met strafblad kan je nu bij politie solliciteren: "Geen dealers of moordenaars, hé"', *Het Laatste Nieuws* 13 juni 2025, gepubliceerd via <https://www.hln.be/binnenland/ook-met-strafblad-kan-je-nu-bij-politie-solliciteren-geen-dealers-of-moordenaars-he-a4720f94>.

Tegelijk moeten we blijven streven naar een omgeving waarin de advocaat ten volle de verdediging kan voeren zonder enige angst om daarbij zelf in het vizier te komen. Via goede opleiding, goede afspraken en goede communicatie. Een advocaat die strikt de deontologie volgt, hoeft eigenlijk weinig te vrezen van het strafrecht. Maar toch kan een deontologische tekortkoming niet zomaar gelijkgesteld worden aan een strafrechtelijk vergrijp. Een strikte handhaving van de deontologie kan ervoor zorgen dat er tijdig wordt ingegrepen, alvorens het tot crimineel gedrag leidt. Ten slotte is er het gezond boerenverstand. We nemen aan dat advocaten verstandige en hoogopgeleide mensen zijn; het kan heus niet moeilijk zijn om te weten wanneer men echt aan het afglijden is. Maak ons beroep dan niet te schande en hou de eer aan jezelf.

De toga staat immers nog voor iets.

Mr. Koen De Backer

Openingsrede uitgesproken op 17 oktober 2025 op de plechtige openingszitting van de Balie Provincie Antwerpen.